

Karel Čapek

v
POVĚTROŇ

SAGA

EGMONT

Karel Čapek
v
POVĚTROŇ

 SAGA
EGMONT

Karel Capek

Povětroň

SAGA Egmont

Povětroň

Cover image: Shutterstock
Copyright © 1934, 2021 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726559347

1st ebook edition
Format: EPUB 3.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

This work is republished as a historical document. It contains contemporary use of language.

www.sagaegmont.com
Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

Karel Čapek

i.

Prudký vítr ohýbá v nárazech stromy v nemocniční zahradě. A pokaždé se ty stromy tak hrozně rozčilí, uvádí je to v zoufalství, zmítají sebou jako zástup v panice, nyní se zastavují a třesou se, to nás to prohnalo, tiše, neslyšíte nic? Běžme, běžme, už je to tu zas.

Mladý člověk v bílém plášti se klackuje zahradou a kouří si cigaretu. Patrně mladý doktor, vítr mu čuchá mladé vlasy a bílý plášť pleská ve větru jako prapor. Jen si rvi a čuchej, divoký větře, nemají-liž děvčata ráda, hrábnout si všemi prsty do takové ježaté a samolibé hřívy? Jaká vlající a vztyčená palice! jaké mládí! jaká nestoudná spokojenost se sebou! Po cestičce běží mladá ošetřovatelka, vítr jí rýsuje na zástěře pěkný klín, rovná si oběma rukama vlasy, vzhlíží zdola k vlajícímu dlouhánovi a něco mu rychle povídá. Nu, nu, sestro, proč takový pohled, a proč ty vlasy - Mladý doktor odhodil skvělým obloukem cigaretu a jde rovnou přes trávník dlouhými kroky k pavilonu. Aha, někdo vám umírá, i jest nutno jít tímto medicinským krokem, který znázorňuje spěch, nikoli však rozčilení. K lékařskému zákroku sluší se přistoupiti rychle, ale s klidem a rozvahou, pročez pozor, mladíku, abyste se neunáhlil jda k loži umírajícího. Ty však, sestřičko, klusej lehkými kroky chvatu, jimiž se vyjadřuje milosrdná a služební horlivost, nehledíme-li už k tomu, že ti to sluší vzhledem k tomu a onomu, co tě zdobí tělesně. Děvče jako lusk, řeknou lidé, škoda takové pro špitál.

Tak vida, někdo umírá, za hukotu větru, uprostřed úprku poděšených stromů umírá člověk, tady jsou na to zvyklí, ale

nicméně - Po bílé pokrývce těká horečná ruka.

Ubohá, nepokojná dlani, čeho by se"s chtěla zachytit? co bys chtěla odhodit? Což nikdo tě neuchopí, nu, tady jsem, neboj se, nehledej, není té strašné samoty, která tě děsí. Mladý doktor se naklání, pačesy mu padají do čela, bere tu hledající ruku v zápěstí a mumlá: Puls nitkovitý, agónie, dejte sem, sestřičko, plentu.

Ale ne, tohoto lehkomyšlného, chundelatého mladíka neposadíme k loži člověka, který umírá za dunění vichrných varhan, vox coelestis, vox angelica a kvílení hlasu lidského. Kdežpak, malá sestřičko, tohle není exitus, nýbrž jen záchvat - řekněme, že je to něco se srdcem. Ten smrtelný pot a nepokoj, to je jen úzkost, ten člověk má pocit, že se dusí, píchneme mu morfium a bude spát.

Básník se obrátil od okna. „Doktore," ptal se, „který je to pavilon, ten naproti?"

„Interní," bručel chirurg, zabraný pozorováním lihového plamene. „Proč?" „Jen tak," řekl básník a obrátil se zase ke korunám stromů zmítaným ve větru. Tak přec je to ošetřovatelka z interního, a není nutno si představovat, jak se jí třesou rty nad krvavou řezničinou operačního stolu. Vemte to, sestro, a vatu! Vatu! - Ne, takového nic, stojí jako boží dřevo, neboť málo ještě umí, a vidí jen rozcuchanou čupřinu toho mládence v bílém plášti. Už je to tak, už je to tak: je do něho po uši zamilována a chodí ho navštěvovat v jeho pokoji. Jaký klacek! jaký střapatý a sebejistý fanfaron! Neboj se, děvče, nic se ti nestane, vždyť jsem přece lékař a vím, jak a co.

Básník se rozmrzel. A tohle už známe: každý chlap to v sobě má, ten vztek, tu trýzeň, když poznává v kterékoliv žádoucí ženě milenku jiného. Řekněme, pohlavní závist, řekněme, žárlivost. Budiž uváženo, není-li pohlavní morálka založena na této nelibosti, že jiní lidé spolu čehosi užijí.

Měla pěkný klín narýsovaný větrem: to je to celé. A já -
hned povídačky. Jsem příliš osobní.

Naježen, rozladěn vyzíral básník do zahrady zmítané
větrem. Jaké marné lomcování, můj ty bože, jaká tesknota
je vítr!

„Cože?“ řekl chirurg. „Jaká tesknota je vítr.“ „Jde na
nervy,“ děl chirurg. „Pojďte si vypít černou.“

II.

Zavonělo to karbolem, kávou, tabákem a mužstvím. Dobrý a silný pach, něco jako lazaret. Nebo ne, počkejme: karanténní stanice. Kubánský tabák, káva z Portorica a vichřice na Jamaice, dusno, vítr a praštění zmítaných palem. Sedmnáct nových případů, doktore, mře to jako mouchy. Rozlévejte kresol, sem s chlorovým vápnem, hodte sebou, lidi, a hlídejte všechny cesty, nikdo odtud nesmí, jsme zamořeni. Ano, nikdo z nás, dokud všichni nepojdeme. - Básník se počal do sebe šklebit. Jenže v tomto případě, doktore, bych musel zaujmout odpovědné místo já, autor. Já vedu tu bitvu, starý koloniální felčar, ostřílený mazák morových epidemií, a vy jste můj vědecký asistent. Nebo ne, vy ne, ale ten vlasatý mládenec z interního. Nu, hochu, máme sedmnáct nových případů, prima vědecký materiál, co dělají vaše bakterie? - Mládenec poulí hrůzou oči, pačesy mu padají do čela. Doktore, doktore, myslím, že jsem nakažen. Inu, tak to by byl osmnáctý případ, položte ho. Tuto noc, sestřičko, u něho zůstanu já. Hle, jak se to děvče dívá, jak se dívá do jeho vlasů, slepených horečkou! Já vím, má ho ráda, hloupé děvče, líbala by ho, kdybych odešel - ještě se nakazí. Jak šumí a praskají ty rozflákané oreodoxy! Horečná dlani, čeho by se"s chtěla zachytit? Nevztahuj se po nás, nevíme, nemůžeme, podej mi ruku, povedu tě, aby se"s nebál. Puls nitkovitý, agónie, dejte sem plentu, sestřičko. „Cukr?" řekl chirurg. Básník se vytrhl ze svého hloubání. „Co?" Chirurg mlčky před něho postavil cukřenku. „Měl jsem dnes práce," povídal neurčitě. „Těším se na prázdniny." „Kam pojedete?" „Strílet."

Básník se pozorně podíval na nemluvného muže. „Vy byste si měl jednou zajet daleko - na tygry nebo na jaguáry. Dokud ještě nějací jsou.“

„Chtěl bych.“

„Poslouchejte, představujete si to nějak? Dovedete si představit... třeba svítání v pralese, nějaký neznámý ptačí tlukot, cosi jako xylofon napuštěný rumem a olejem.“

Chirurg potřásl hlavou. „Já si nic nepředstavuju. Já se musím zatraceně dívat. Vidět, víte? A když člověk strílí,“ dodal se zúženými očima, „to se taky musí pořádně dívat, aby viděl.“

Básník si vzdychl. „Tak to máte dobré, člověče. Já se pořád dívám, a při tom si pořád něco představuju. Nebo spíš tak: ono se to ve mně začne vymýšlet samo od sebe, odehrává se to, začne to žít na svou pěst - Rozumí se, já se do toho pletu: radím, opravuju nebo tak, víte?“ „A pak to napíšete,“ bručel chirurg.

„Kdepak! Obyčejně ne. Takové nesmysly... Za tu chvíli, co jste vařil kávu, se řečeným způsobem odehrály dva dokonale pitomé příběhy o vašem vlasatém kolegovi z interního. Prosím vás,“ zeptal se najednou, „jaký to je člověk?“

Chirurg zaváhal. „Nu,“ řekl konečně, „drobet fanfaron... Velká dávka sebejistoty - jak už to bývá u mladých doktorů. Jinak“, s pokrčením ramen, „nevím, co by vás na něm zajímalo.“

Básník se nezdržel. „Nemá něco s tou malou ošetřovatelkou?“

„Nevím,“ zafuněl chirurg. „Co vám je po tom?“

„Nic,“ řekl básník zkroušeně. „Co mně je vůbec po tom, jak se mají věci ve skutečnosti? Mé řemeslo je vymýšlet si, že, hrát si, předstírat -“ Básník vyklonil svá těžká ramena. „To je právě ta svízele, pane: že mně tak strašně záleží na skutečnosti. Proto si ji vymýšlím, proto musím pořád něco

vymýšlet, abych se jí dostal na kobytku. Mně nestačí, co vidím, chci vědět víc - a proto vymýšlím povídačky. Prosím vás, má to nějaký smysl? Má to vůbec co dělat se životem? Dejme tomu, že teď zrovna mám něco rozepsáno -"

„Dejme tomu, že něco píšu," opakoval básník po roztržité chvíli. „Já vím, že je to... jenom fikce. A já vím, člověče, co to fikce je, já vím, jak se to dělá: řekněme, jeden díl zkušenosti, tři díly fantazie, dva díly logické kombinace a ostatek je chytrácký kalkul: aby to bylo nové, aby to bylo časové, aby se v tom něco řešilo nebo dokazovalo a hlavně, hlavně aby to působilo. Ale to je při tom to divné," vybuchl básník tlumeně, „že ty všechny triky, ta celá mizerná literátština nechává v člověku, který ji provozuje, zatracenou a vášnivou iluzi, že to má co dělat se skutečností. Představte si kouzelníka, který ví, jak se vytahují z klobouku králíci, a současně věří, že je opravdu a poctivě vykouzluje z poctivého klobouku. Jaké bláznovství!"

„Vám se něco nepovedlo, že?" řekl chirurg suše.

„Nepovedlo. Jednou večer jsem šel po ulici a slyšel jsem za sebou ženský hlas, který říká: To mně přece neuděláš. Nic víc než to - snad to ani nikdo neřekl a jenom se mi to zdálo. To mně přece neuděláš."

„Nu, a dál?" ptal se chirurg po chvíli.

„Co by bylo dál," zamračil se básník. „Z toho narostla... taková historie. Ta žena byla v právu, rozumíte: udřená, zlá, nešťastná ženská - A ta bída, člověče, ve které ti lidé žijí! Ale ona byla v právu, ona je rodina, ona je domácnost, ona je - zkrátka pořádek, kdežto on -"

Básník mávl rukou. „Neřád, taková slepá a hmotná revolta, lajdák a brutální chlap -" l „A jak to dopadlo?" „Co?"

„Jak to dopadlo," opakoval chirurg trpělivě.

„... Nevím. Ona měla být v právu. Ve jménu všeho na světě, ve jménu veškerého zákona měla být v právu.

Rozumíte, všechno záleželo na tom, že ona má pravdu." Básník jal se drtit v prstech kostku cukru. „Ale ten chlap si vzal do hlavy, že také on je v právu. A čím byl strašnější a zavrženější, tím víc se cítil v právu. Ono se totiž ukázalo," mumlal básník, „že i on trpí, víte? Nedalo se nic dělat, jakmile jednou začal opravdu žít, nedal si už poroučet a žil po svém, těžce a neodvratně -" Básník pokrčil rameny. „Abyste věděl, na konec jsem to byl já sám, ten neřád, ten zvrhlý a zoufalý obejda, čím víc zkusil, tím víc jsem to byl já - - A potom se řekne fikce." Básník se obrátil k oknu, neboť jsou věci, které se snáze říkají do prázdna. „Nejde to, musím se toho zbavit. Chtěl bych... měl bych si jen tak s něčím hrát... s něčím neskutečným. Aby to nemělo nic, nic, nic co dělat se skutečností... a se mnou samotným. Mít jednou pokoj od té hrozné osobní účasti. Řekněte, copak musím prodělat každou lidskou bolest? Jednou bych si chtěl vymyslet něco hodně dalekého a nesmyslného - Jako bych pouštěl duhové bubliny."

Zadrnčel domácí telefon. „Tak proč to neuděláte?" řekl chirurg zvedaje sluchátko, ale už neměl pokdy čekat na odpověď. „Haló!" povídal do telefonu, „ano, u aparátu. -

Co? — Ale! - - Tak ať ho donesou do operačního - - Ovšem. Já přijdu hned."

„Dovezli sem někoho," řekl chirurg a zavěsil sluchátko. „Spadl s nebe - Totiž letadlo se zřítilo a shořelo. Co, k čertu, v takové vichřici - Pilot prý je na uhel, a ten druhý - nu, chudák." Doktor zaváhal. „Musím vás tu nechat. Počkejte, já vám sem pošlu jednoho pacienta - Zajímavý případ. Totiž medicinsky banální, jenom jsem mu řezal na krku absces, ale ten člověk je jasnovidec. Těžký neuropath a podobně. Ale ne, abyste mu příliš věřil." A chirurg vyletěl ze dveří jako střelený, nečekaje na básníkův protest.

III.

Tedy tohle to má být jasnovidec, tato zalostná figura v pruhovaném pyjama, s krkem ovázaným a hlavou na stranu, i ty chudáku! Visí to na něm jako na věšáku, plandá se ke stolu a třaslavými, studenými prsty si zapaluje cigaretu. Kdyby aspoň neměl oči tak blízko u sebe a zapadlé, kdyby neměl oči tak roztržité, kdyby se aspoň díval! Pozdrav bůh, to nám doktor nadělil pěknou společnost! O čem se dá mluvit s takovým strašidlem? Zajisté nikoliv o věcech pozemských, jak známo, je poněkud beztaktní zapřádat s osobami ze záhrobí hovor o posledních novinkách.

„To tam je vítr," děl jasnovidec, a básník si oddychl. Buď požehnáno počasí, neboť je společnou věcí lidí, kteří si nemají co říci. To tam je vítr, řekl, a při tom mu nestálo za to podívat se oknem na tragický úprk stromů. Inu, jasnovidec! nač se dívat? upře oči na špičku svého dlouhého nosu, a hle, už ví, že venku burácí vichřice. To nám jsou věci! Říkejte si, co chcete, ale tenhle druhý zrak, že ano -

To by měl někdo vidět, tyto dva: básník vysunuje těžká ramena, vysunuje i bradu a měří s nešetrnou zvědavostí, ano, s očitým nepřátelstvím měří nachýlenou hlavu, hubená prsa a tenký, trčící zobák toho človíčka naproti. - Kousne ho? Ne, nekousne, neboť si ho jaksi oškliví, jednak pro to a ono fysické a jednak proto, že je to jasnovidec: jako by to bylo něco nečistého a odporného. Ale ten druhý - snad ani nevidí, upírá oči, aniž se dívá, hlavu na stranu, jako pták. A mezi nimi to leží cize, napiatě, odpudivě.

„Silná osobnost," mumlal jasnovidec jako pro sebe.
„Kdo?"

„Ten, co ho přivezli.“ Jasnovidec vydechl zhluboka kouř. „Je v něm... strašná intenzita, jak bych to řekl: plamen, požár, výheň. Teď je to ovšem jen hasnoucí požářiště.“ Básník se zašklebil, nemohl vystát takováto pathetická a nepřesná slova. „Tak už jste to taky slyšel?“ poznamenal. „Hořící letadlo a tak dále.“

„Letadlo?“ opáčil roztržitě jasnovidec. „Tak on tedy letěl - považte si, v takové vichřici! Jako rozžhavený meteor, jen se roztrhnout. Proč měl tak nesmírně naspěch?“ Jasnovidec vrtěl hlavou. „Nevím, nevím nic, je v bezvědomí a neví, co se s ním stalo. Ale i ze zčernalého ohniště se může odhadnout výška plamene, který vyšlehl. Jak je to hluboko vypáleno! Jak je to ještě řeřavé!“

Básník pohoršeně zafrkal. Ne, rozhodně se nesnese s tímto morbidním panákem. Ba, bylo to zadržaně řeřavé, povážíme-li, že se při tom uškvařil pilot, a tady ten pruhovaný hadroš ani neřekne chudák. Pravda ovšem je: proč ten s nebe spadlý musel letět v takové vichřici? „Zvláštní,“ hučel jasnovidec polohlasem. „A tak z daleka! Na jeho cestě ležel oceán. Zvláštní, jak na člověku ulpívá místo, kde posledně byl. Na něm zůstalo moře.“ „Podle jakých známek?“

Jasnovidec pokrčil ramenem. „Prostě moře a vzdálenost - Muselo být mnoho cest v jeho životě. Nevíte, odkud přišel?“

„To byste mohl poznat sám,“ děl básník, vkládaje do toho hrot co možná nejtrkavější.

„Jak poznat? - Vždyť je v bezvědomí a neví o ničem. Dovedl vy byste číst zavřenou knihu? Možné to je, ale je to těžké, neobyčejně těžké.“

„Číst zavřené knihy,“ bručel básník. „Spíš bych řekl, že to je při nejmenším zbytečné.“

„Snad pro vás,“ mínil jasnovidec, šilhaje někam do kouta. „Ano, pro vás to je zbytečné. Vy jste básník, že? Budte rád, že nemusíte přesně myslet, budte rád, že se nepokoušíte

číst zavřené knihy. Vaše cesta je snadnější." „Míněno co?" vyklonil se básník bojovně.

„Toto a nic jiného," pravil jasnovidec. „Vymýšlet si a poznávat je dvojí věc."

„A vy jste z nás dvou ten, který poznává, ne?"

„Tentokrát jste uhodl," děl jasnovidec a pokývl hlavou, jako by dělal nosem tečku za hovorem.

Básník se počal šklíbit. „Řekl bych, že my dva si nehodláme rozumět, vidíte? Inu, pravda, já si věci jen vymýšlím, já si představuju, co se mně zlíbí, že? jen tak z vrtochu a nazdařbůh -"

„Já vím," přerušil ho jasnovidec. „Vy jste také myslel na toho muže, který spadl s nebe. Vy jste si také představoval, že za ním je moře. Já vím. Ale vy jste na to přišel jen z takové kombinace, že většina leteckých linek má spojení k přístavům. Naprosto povrchní důvod, pane. Z toho, že mohl přiletět od moře, neplyne, že odtamtud opravdu přiletěl. Typické non sequitur, pane. Není přípustno dělat závěry z možností. Abyste věděl," vyhrkl svárlivě, „ten člověk skutečně má za sebou moře. Já to vím."

„Jak?"

„Docela přesně. Analysou dojmu."

„Vy jste ho viděl?"

„Ne. Nemusím přece vidět houslistu, abych poznal, co hraje."

Básník si zamyšleně hladil týl. „Dojem moře - To snad je proto, že mám moře rád. Ale nemyslím na žádné moře, které jsem viděl. Představuju si moře teplé a husté jako olej, zdá se být mastné, jak se leskne. Je to samá chaluha, jako nějaká louka. A chvílemi to z něho vytryskne a zatřpytí se to těžce jako rtuť." „To jsou létací ryby," poznamenal jasnovidec k něčemu, o čem hloubal sám.

„Zatracený člověče," mumlal básník, „máte pravdu, jsou to létací ryby."

IV.

Trvalo to hodně dlouho, než se chirurg vrátil. Konečně přišel, byl roztržitý a bručel: „A, vy jste ještě tady.“ Jasnovidec se díval kamsi do prázdna, kam mířil jeho melancholický nos. „Těžký otřes mozku,“ povídal.

„Patrně vnitřní zranění. Fraktura dolní čelisti a lebeční spodiny. Na tváři a na rukou popáleniny druhého a třetího stupně. Fractura claviculae.“

„Správně,“ řekl chirurg zamyšlen. „Je to s ním špatné. A jak vy to, prosím vás, víte?“

„Vy jste na to právě myslel,“ děl jasnovidec, jako by se omlouval.

Básník se zamračil. Jdi do Pad'ous, kouzelníku, snad si nemyslíš, že mne omráčíš? A kdybys četl slovo za slovem, co si kdo myslí, nečekej, že ti uvěřím.

„A kdo to vlastně je?“ ptal se, aby byla řeč o něčem jiném.

„Kdopak ví,“ brumlal doktor. „Jeho papíry shořely. Našli mu v kapse nějaké francouzské, anglické a americké mince. A holandské dubbeltje. Snad letěl přes Rotterdam, ale to letadlo nebylo pravidelná linka.“ „On vám neřekl nic?“

Chirurg zavrtěl hlavou. „Kdepak. Hluboké bezvědomí.“

Divil bych se, kdyby vůbec ještě něco Bylo tíživé ticho. Jasnovidec vstal a plandal se ke dveřím. „Zavřená kniha, co?“ Básník za ním mračně pohlížel, až zmizel na chodbě. „Doktore, myslel jste si opravdu to, co on povídal?“

„Co? ovšem. To byl nález, který jsem předtím diktoval.“

Já to nemám rád, tohle čtení myšlenek. S lékařského hlediska,“ řekl prakticky, „je to indiskrece.“ Tím, zdálo se,